

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мельник С. Система військової юстиції в країнах членах НАТО: теоретичні та практичні аспекти. *Система військової юстиції у забезпеченні національної безпеки України*: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. К.: Видавничий дім «АртЕк», 2019. С. 57–64.
2. Пилипчук В., Беланюк М. Сучасна модель військової юстиції в контексті євроатлантичної інтеграції України. *Система військової юстиції у забезпеченні національної безпеки України*: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. К.: Видавничий дім «АртЕк», 2019. С. 15–22.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури: Закон України № 113-IX від 19.09.2019р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20>.
4. У провідному юрвиші країни розповіли про функціонування військової юстиції у різних державах. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1818640-u-providnomu-yurvishi-krayini-rozpozvili-pro-funktsionuvannya-viyskovoyi-yustitsiyi-u-riznikh-derzhavakh>.
5. Врятувати військову юстицію. Задача з багатьма невідомими. URL : <http://resonance.ua/vryatuvati-viyskovu-yusticiyu-zadacha-z/>.

УДК 821.161.2-94"19"(045)Барвінок

СПОГАДИ ГАННИ БАРВІНОК

Л. А. Пустовіт, О. В. Отземко

Анотація. Дослідження присвячено мемуарам української письменниці Ганни Барвінок. Увагу зосереджено на спогадах про родину і чоловіка, які в першу чергу вплинули на формування та світогляд письменниці.

Ключові слова: мемуари, Ганна Барвінок, родина, Пантелеймон Куліш.

У ХІХ ст. з'являється ціле сузір'я українських письменниць, що відображали у своїй літературній творчості тогочасні реалії. Свої думки вони повіряли, в тому числі, спогадам і щоденникам, перші з яких з'явилися на початку ХІХ ст. Мемуари допомагають відновити безліч фактів, що не відбилися в інших джерелах, іноді можуть мати вирішальне значення для реконструкції тієї чи іншої події або процесу. Зважаючи на це, вивчення жіночих мемуарів даного періоду є досить актуальним. На їх тлі вимальовується образ жінки і тогочасного суспільства в її бачені та сприйнятті.

Одним з яскравих прикладів жіночих мемуарів ХІХ ст. є спогади Ганни Барвінок. Життєвий шлях та різні грані творчості письменниці досліджували В. І. Подзігун, В. Ю. Пустовіт, Л. О. Смоляр та ін. [1;2;3].

Нашу статтю присвячено мемуарам Ганни Барвінок. Увагу зосереджено на спогадах про родину Білозерських та чоловіка Пантелеймона Куліша. Через спогади, думки письменниці ми намагаємось зрозуміти її саму, її особистість, її сприйняття навколишнього світу.

Олександра Михайлівна відобразила свій духовний стан, емоції, почуття та переживання в оповіданнях і спогадах, зокрема: «Голосіння по Шевченкові» [7], «Кілька зустрічей з М. І. Костомаровим» [9], «Довічний жаль (Спомини про П. Куліша)» [1], «Спомини про знаємість П. Куліша з домом Білозерських» [5], «Спомини А. М. Куліш (Ганни Барвінок)» [6], «Згадка про Т. Шевченка (1847 р.)» [8]. Основну увагу в них приділено молодим рокам життя авторки, остання їх частина – «Спомини А. М. Куліш» – написана в 1911 р. Це рік смерті письменниці, що ймовірно завадило їй продовжити мемуари.

Олександра Михайлівна Білозерська (Куліш), відома під літературним псевдонімом Ганна Барвінок, народилася в 1828 р. на Чернігівщині в родині землевласника Михайла Білозерського. Батько її був освіченою людиною. Мати, що походила із козацького роду, кохалася в українській мові, любила читати. У своїх звичках та побуті родина дуже близько стояла до селянського життя. Її брати були відомими у той часи діячами українського руху: Василь Білозерський – член Кирило-Мефодіївського братства, редактор першого українського журналу «Основа», Микола Білозерський – фольклорист, етнограф, збирач

історичних пісень. Олександра отримала домашню освіту, а також навчалася в приватних пансіонах. У споминах за 1845 р. вона писала: «... пансіонерську освіту свою закінчила в 14 літ». Проте, самоосвіту не покидала протягом усього життя [4, с. 445; 3, с. 164]. Тож, Олександра Білозерська походила з непростой родини, вона зростала і формувалася як особистість в особливій атмосфері. Її оточували освічені люди які певним чином вплинули на її світогляд та виховання. Це можна сказати і про її шлюб з Пантелеймоном Кулішем.

У споминах «Знаємність Куліша з родиною Білозерських» письменниця згадує свою родину, дім і атмосферу, що панувала у ньому: «1845 рік. 24 грудня. Кутя. Хутір Мотроновка... Серед столової у великому панському будинку стоїть столітній круглий стіл; уже ніжки й шашелюки поточили – красиві – та він дорогий... Не одно покоління на ньому уже обідало, росло і хороші речі говорило, весілля справляло. Говорили про бувальщину, про старовину, про просвіту, як її поновляти далі – новим потягом» [5, с. 249].

«У столовій стоїть шафа, покрита чорним лаком, з скляною посудом, з старинними великими чашками, з хорошого фарфору і великими ушками позолоченими із малюнками жіночих, не відомих лиць. Різні кружки старинні, великі бокали розмальовані золотом... Се все навидноті – видно крізь стиклянні вітрини... Далі до низу йдуть три комоди; де замок, що ключ вкладати там головка лева – мідна красивої роботи... Із гори до дошки, по боках мідні колони дуже хорошої роботи, особливо на прикінцях.

Ся шафа значна й тим, що все відбивала темперамент настрою душі хазяйки. Як вона йде до нарошного, що приїхав з пошти, привіз їй листи от дітей, то ся шафа нервово доложує, що пані йде за листом похапцем і шафа ходора ходить і дзеленчить, бо поміст трясеться» [6, с. 249–250].

Важко не помітити, що авторка великої уваги надає деталям неначе за допомогою них з любов'ю розкриває душу самого будинку та атмосферу, що там панує. А цю атмосферу створюють самі господарі. І та шафа, що стоїть у столовій, яка відбивала темперамент господині будинку, матері Олександри, настільки точно і тонко змальована. Олександра описує її до найменшої деталі та її наповнення. Лише з описів будинку та певних деталей постає картина атмосфери в якій сформувалася особистість Олександри. «Звали з боку «благословенне сімейство» – оцю сімю» [6, с. 252].

Ми не можемо повністю розкрити особистість Ганни Барвінок без розуміння ролі Пантелеймона Куліша в її житті. Адже він і був її життям. Навіть для тих, хто лише поверхово обізнаний з історією національно-духовного відродження України, ім'я та постать Ганни Барвінок невіддільні від життя та справ її уславленого чоловіка – Пантелеймона Олександровича Куліша, мабуть, найсуперечливішого з класиків нашої літератури, та й культури загалом. Усе її життя крутиться навколо П. Куліша вона ним жила і дихала. Усю себе віддавала йому.

15-річна Олександра та її майбутній чоловік (старший від неї на дев'ять років) познайомилися на хуторі Мотроновка, де жила родина Білозерських. Куліш, уже багатообіцяючий письменник, приїхав туди погостювати на запрошення свого друга, Василя Білозерського, рідного брата Олександри. Цю подію письменниця описує у «Споминах про знаємність Куліша із домом Білозерських» [5].

Весілля молодих відбулося 24 січня 1847 р., «старшим боярином» на тому весіллі був сам Тарас Шевченко, який так і сипав жартами, дотепами. Це був найяскравіший спогад її життя – весілля з Пантелеймоном Кулішем.

«В широкі залі було наче заграва: по стінах лямпи позасвічувані. Ми сіли за вечерю... Величезний стяг столів серед великої залі був гарно сервірований. Гостей – осіб півтора. Шевченко, Василь, Микола Данилович манячіли; вони сиділи проти молодих з другого боку, посеред стола. Свічки перед молодими в стакані з житом, в парі зв'язані пишною білою атласною стрічкою-бантом. І я все стежила чи рівно свічки горять. Так і житте наше буде в рівновазі...» [6, с. 273].

«Музика гримить, шампанське піниться, затички в стелю б'ють..., а тут поруч і зоря мого щасття... А мама! Щаслива... подивилась на своїх дітей і на невгомних своїх гостей та піде. Бокали дзвеніли, пінились клубом, хлопали, розбивались... плескали під стелю, кричали: гірко! гірко! та я мов дикарка, раз удостоїла таки жениха поцілувати... Боже що то за вечеря була! Гучна, весела, щаслива!...» [6, с. 274].

Із спогадів видно, що в цей момент не було щасливішої людини у всьому світі за Олександрю. Весілля – найяскравіший спогад її життя, адже вона дійсно кохала Куліша всією душею.

А після весілля: «Негайно треба було виїздити за границю... Боже мій! І матусю зоставляти саму... І в такому збудженому стані була душа моя. Я остання, і я, я кидаю її... а серце ще більше стислось» [6, с. 275].

«Приїхавши у Київ Куліш зробив вечірку. Згуртував увесь цвіт України. Тут були Костомаров, Шевченко, брат Василь, Гулак, Опанас Маркович, Навроцький та багато інших. Я була зачарована... Боже мій! Куди я попала, що за лиця розумні, очі освітлені високою ідеєю, палали вогнем енергії... Я почувала себе в храмі Божім... Душа моя була наповнена якимсь святим, величним чуттям. Груди мої підіймалися високо, а серце билось прискореним темпом. Я у той вечір мов виросла» [6, с. 279–280]. Олександра Михайлівна, незважаючи на неабиякий літературний таланти, була дуже скромною й вимогливою до себе. Їй завжди здавалося що знає мало.

Увесь її світ був навколо Куліша, для неї він був усім. Часто недооцінюючи себе вона відсувала свої інтереси на другий план, адже на першому у неї був Куліш. «Перемогти у собі гонор самолюбства та йти під впливом дужчого треба було, хоч буди дуже скромною, невпевненою в собі, не признаючи за собою ніяких літературних здібностей, ніяких знаній освіти...» [6, с. 280]. Та Куліш бачив у Олександрі великий таланти, саме за його ініціативи вона розпочала писати, а згодом розвинула свою літературну діяльність. За яскравою постаттю Куліша вона не помічала саму себе, чи можливо просто боялась повністю розкрити себе.

Для Куліша Ганна Барвінок була натхненням: «Він каже: що я йому так потрібна для натхнення, як Форнарида для Рафаеля... Я й сама цього не усвідомлювала, не давала наче підстав так о собі думати. А щаслива була його щастям...» [6, с. 280].

У понад 50-річному (Куліш помер на початку лютого 1897 р., щойно відсвяткувавши разом з дружиною «золотий ювілей» того незабутнього весілля) подружньому житті Пантелеймона Куліша та Ганни Барвінок було більш ніж достатньо драматичних моментів. Молодій дружині (до речі, Олександра Михайлівна у своїх блискучих поетичних спогадах називає не раз свого чоловіка «моя дружина», це вельми цікаво!) доводилось стійко переносити приниження під час арешту і заслання Куліша до Тули, й виявляти дивовижно мудру терплячість під час «романів» Пантелеймона Олександровича, вигаданих і реальних, з іншими жінками.

Після смерті чоловіка Олександра написала спомини «Довічний жаль» [1].

«Чого я, прокинувшись, так злякалась!... Се вже 11 літ пройшло, як я стратила дорогу дружину... і слези полилися з очей, згадала 2-го лютого...»

11 літ горя, сумного одиноцтва, моя «годинонько». Я зву тебе «годинонько», бо як я про тебе думаю, хоч і плачу, то здоров'я мені прибуває, як од «годинного» дня... Немає мої «годиноньки», що так міцно підтримувала мої духовні сили...

Треба було разом помирати... Мій орле сизокрилий, мою печаль пекельну – не заїсти, не запити... О Боже!... скінчилось...Світ мені затьмився...» [1, с. 244].

Дітей у подружжя не було тому вся увага, тепло і любов Олександра віддавала Кулішу. Усе життя йому присвятила і навіть після його смерті зосталась вірна йому, та продовжила його справу. Зробила усе, щоб пам'ять про нього не згасла: «Треба кажуть, діло твоє, моя «годинонько», пильнувати, ділом тим тебе поминати... Твоє тільки святе ім'я мене зворушило... Падаючи, схиляючись, цілую стопи твої, од знемоги душевної встала. Творю твою волю по змозі» [1, с. 244].

XIX – поч. XX ст. – це період модернізації, час залучення жінок до участі в громадському житті. Жінки, які першими почали долучатися до громадських справ, були письменниці. Однією з таких була Олександра Михайлівна Куліш українська письменниця, яка увійшовши в історію української літератури в другій половині 50-х років XIX ст., створила кілька десятків оповідань, новел, безліч дрібних ескізів «з народних уст», поезій у прозі, художніх нарисів, а також мемуарів.

Письменниця зростала і формувалася в особливій атмосфері. Її оточували освічені люди, які вплинули на її світогляд і виховання. Це можна сказати і про її шлюб з

Пантелеймоном Кулішем. Основну увагу в спогадах приділено молодим рокам життя авторки. Головною постаттю більшості спогадів Олександри Михайлівни є її чоловік. Через нього вона бачить світ і всіх навколо неї, та і саму себе. Окрім чоловіка, письменниця із захопленням згадувала про його друзів – Тараса Шевченка, Миколу Костомарова та ін. У споминах про спілкування з ними відчувається захоплення цими людьми, гордість з приводу того, що вона мала щастя бути з ними знайомою.

Її життя було не таке легке як здавалося, ця жінка пережила великий біль та з гордістю все це прийняла. Але крізь все життя вона пронесла захоплення своїм чоловіком, що відобразили її спогади, написані в різні роки.

Анотація. Исследование посвящено мемуарам украинской писательницы Анны Барвинок. Основное внимание уделено воспоминаниям о семье и муже, которые в первую очередь влияли на формирование и мировоззрение писательницы.

Ключевые слова: мемуари, Анна Барвинок, семья, Пантелеймон Куліш.

Abstract. The research is devoted to the memoirs of the Ukrainian writer Anna Barvinok. The focus is on memories of family and husband, which primarily influenced the formation and outlook of the writer.

Key words: memoirs, Anna Barvinok, family, Panteleimon Kulish.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Довічний жаль (Ганни Барвінок). Ганна Барвінок. *Збірник до 170-річчя від дня народження*. Київ: Рада, 2001. С. 244.
2. Подзігун В. І. Творчість Ганни Барвінок в українському літературному процесі другої половини ХІХ століття: : автореф. дис.... канд. філ. наук. Київ, 2006. 19 с.
3. Пустовіт В. Українська письменницька мемуаристика ХІХ ст.: генеза, засади вивчення: автореф. дис. ... д-ра філ. наук. Київ, 2010. С. 26.
4. Смоляр Л. О. Жінки Наддніпрянської України в ХІХ – на початку ХХ століття: монографія. Одеса: Астропринт, 1999. С. 440.
5. .Спомини про знаємність Куліша з домом Білозерських (Ганни Барвінок). Ганна Барвінок. *Збірник до 170-річчя від дня народження*. Київ: Рада, 2001. С. 249–254.
6. Спомини А. М. Куліш (Ганни Барвінок). *Ганна Барвінок. Збірник до 170-річчя від дня народження*. Київ: Рада, 2001. С. 255–289
7. Голосіння по Шевченкові (Ганни Барвінок). *Ганна Барвінок. Збірник до 170-річчя від дня народження*. Київ: Рада, 2001. С. 235–236.
8. Згадка про Шевченка (Ганни Барвінок). *Ганна Барвінок. Збірник до 170-річчя від дня народження*. Київ: Рада, 2001. С. 290–291.
9. Кілька зустрічів з М. Костомаровим (Ганни Барвінок). *Ганна Барвінок. Збірник до 170-річчя від дня народження*. Київ: Рада, 2001. С. 237–243.

УДК 341.7:327:304.4:17.022.1(477)(045)

УКРАЇНСЬКІ «МОЗКОВІ ЦЕНТРИ» ТА КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ

Д. А. Рибак, І. Г. Паніна

Анотація. У статті автор приділяє увагу культурному брендингу як елементу державної політики, адже у кожній державі важливо бути впливовою на міжнародній арені. Міжнародний імідж є одним із основних способів реалізації зовнішньополітичних цілей, тому держави використовують різні механізми для підвищення свого авторитету серед інших гравців. Автор розглядає українські «мозкові центри» як інституції, які впевнено інтегруються у міжнародну політику та є промоутерами інтересів та ідей. Проводячи аналітичні дослідження та відповідну наукову діяльність, вони також формують міжнародну думку про Україну за кордоном. Автор у статті досліджує як саме «мозкові центри» впливають на імідж країни. Для вирішення поставлених завдань автор керується системного підходу та використовує метод кейс-стаді.

Ключові слова: «мозковий центр», культурна дипломатія, Україна, культурний брендинг, імідж.

У часи глобалізаційних змін та інтенсивних інформаційних потоків кожній державі важливо не втратити своє «міжнародне обличчя» на арені. Позитивний імідж та авторитет країни потребують надмірних зусиль, тому держави застосовують будь-які інструменти